

**ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА, ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ТА ТАКТИКА СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ
УКРАЇНИ ТА ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ****ORGANIZATIONAL AND LEGAL FRAMEWORK AND TACTICS OF SERVICE
AND COMBAT ACTIVITIES OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE
AND THE STATE BORDER SERVICE**

**Пашенко Є.М., д.філос. в гал. права (PhD),
старший викладач кафедри військового права**

*Військово-юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

**Івашенко С.М., доцент кафедри права
Національної безпеки та правової роботи**

*Військово-юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

**Гашенко С.В., старший викладач
кафедри загальновійськових дисциплін**

*Військово-юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

**Колдашов О.В., старший викладач
кафедри загальновійськових дисциплін**

*Військово-юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Чалий М.Г., викладач кафедри військового права

*Військово-юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

У статті розкриваються ключові аспекти організаційно-правових засад і тактичних особливостей інформаційної безпеки, службово-бойової діяльності Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України. Визначено, що Національна гвардія України виступає єдиним військовим формуванням із правоохоронними функціями, поєднуючи елементи військової та правоохоронної діяльності для забезпечення громадського порядку, безпеки та обороноздатності держави. Крім того, розглядається актуальність створення ефективного нормативно-правового механізму для регулювання службово-бойових завдань, а також аналізуються недоліки та правові колізії чинного законодавства. Приділено відповідну увагу необхідності вдосконалення системи управління, інтеграції сучасних інформаційних технологій та налагодження взаємодії між відомствами. Також підкреслюється важливість адаптації діяльності Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України до сучасних викликів шляхом впровадження новітніх тактичних підходів. Професійна підготовка особового складу, формування патріотизму та розвиток морально-бойових якостей визнаються життєво важливими для досягнення високого рівня готовності. Роль Державної прикордонної служби України визначається в контексті охорони державного кордону та співпраці з іншими силовими структурами для забезпечення комплексної безпеки. Окрім того, у дослідженні визначено проблеми реалізації організаційно-правових засад, такі як: питання неузгодженості певних законодавчих актів, що стосуються функціонування вказаних структур; недостатньо чітке визначення меж їх повноважень; проблеми, що виникають під час виконання спільних завдань та операцій; необхідність модернізації організаційних структур вказаних органів у відповідь на новітні виклики безпеки, які стоять перед Україною.

Перспективи подальших досліджень спрямовані на оптимізацію питань інформаційної безпеки, організаційно-правових засад і тактики службово-бойової діяльності, що сприятиме зміцненню обороноздатності та стабільності в державі.

Ключові слова: службово-бойова діяльність, інформаційна безпека, Національна гвардія України, Державна прикордонна служба України, організаційно-правові засади, нормативно-правове регулювання, система управління, взаємодія, тактика, професійна підготовка, наукові дослідження.

The article explores key aspects of the organizational and legal frameworks and tactical features of the service and combat activities of the National Guard of Ukraine and the State Border Guard Service. It is emphasized that the National Guard of Ukraine serves as the only military formation with law enforcement functions, integrating elements of military and law enforcement activities to ensure public order, security, and the state's defense capability. The relevance of creating an effective legal mechanism for regulating service and combat tasks is highlighted, alongside an analysis of the shortcomings and legal inconsistencies in the current legislation. Attention is given to the need for improving the management system, integrating modern information technologies, and establishing interagency cooperation. The importance of adapting the activities of the National Guard and the State Border Guard Service to contemporary challenges through the implementation of innovative tactical approaches is also emphasized. Professional training, the cultivation of patriotism, and the development of high moral and combat qualities are recognized as essential for achieving a high level of readiness. The role of the State Border Guard Service is framed within the context of border protection and cooperation with other security agencies to ensure comprehensive security. Future research will focus on optimizing the organizational and legal frameworks and tactics of service and combat activities, contributing to the strengthening of defense capabilities and stability within the state.

Key words: service and combat activity, National Guard of Ukraine, State Border Guard Service of Ukraine, organizational and legal principles, legal regulation, management system, interaction, tactics, professional training, scientific research.

В Україні військові формування з правоохоронними функціями представлені, зокрема, Національною гвардією України (надалі – НГУ), яка виконує комплекс завдань, що поєднують захист національних інтересів з підтримкою громадської безпеки. Службово-бойова діяльність Національної гвардії спрямована не лише на виконання військових завдань, пов'язаних із захистом державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності, але й на забезпечення громадського порядку, охорону важливих об'єктів та участь у боротьбі зі злочинністю, що охоплює широкий спектр правоохоронних заходів. Правовий статус Національної гвардії України, права, обов'язки військовослужбовців та порядок проходження служби чітко регламентуються Законом України «Про Національну гвардію України», а також деталізуються в положеннях про проходження військової служби, що розроблені для конкретизації особливостей виконання службово-бойових завдань.

Державна прикордонна служба України (надалі – ДПСУ) виконує спектр функцій, зосереджений на захисті та охороні державного кордону. Основним завданням ДПСУ є забезпечення недоторканності кордонів України, контроль за перетином кордону, боротьба з контрабандою та нелегальною міграцією, що є критично важливим у контексті національної безпеки. Діяльність ДПСУ регулюється Законом України «Про Державну прикордонну службу України», який визначає її правовий статус, організаційну структуру та функціональні обов'язки. Проходження служби в Державній прикордонній службі регламентується відповідними нормативно-правовими актами, які враховують особливості роботи прикордонників, умов виконання ними службових завдань, а також вимоги до офіцерського складу і всіх категорій персоналу.

Враховуючи специфіку службово-бойової діяльності цих структур, особливо в умовах збройної агресії проти України, було б доцільно розробити та прийняти окремі нормативно-правові акти, які б детально регламентували саме службову складову їх діяльності. Зокрема, це стосується конкретизації завдань, повноважень, порядку дій особового складу Нацгвардії і Держприкордонслужби в умовах бойової обстановки, під час участі у відсічі збройної агресії, наразі ці питання недостатньо врегульовані діючим законодавством.

Окрім того, практика застосування військових формувань з правоохоронними функціями в бойових діях виявила певні правові прогалини та колізії, які потребують усунення на законодавчому рівні, що дозволить підвищити ефективність службово-бойової діяльності Нацгвардії та уникнути багатьох проблемних моментів безпосередньо в процесі виконання ними завдань за призначенням.

Зокрема, необхідно створити ефективний і комплексний механізм організаційно-правового та тактичного забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України через багатогранність і складність цієї діяльності. Таким чином, цілком очевидно, що успішне виконання покладених на них завдань у сфері національної безпеки та оборони безпосередньо залежить від якості нормативно-правової регламентації їх функціонування, чіткості управлінських процедур, налагодженості всіх компонентів системи забезпечення та сформованості професійних компетентностей особового складу.

На жаль, організаційно-правове забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України на теперішній час не є ідеальним. Попри те, що кілька законів (закони України «Про Національну гвардію України», «Про Державну прикордонну службу України», «Про національну безпеку України», «Про оборону України» та ін.) встановлюють загальні правила, певні важливі питання щодо їх

функціонування все ще не врегульовані. Зокрема, законодавство не має чіткого визначення самого поняття службово-бойової діяльності, а також її основних характеристик, принципів, форм і методів здійснення, що робить необхідні уточнення щодо завдань, функцій і повноважень Національної гвардії України та Державної прикордонної служби, особливо щодо їх участі в забезпеченні громадської безпеки, охороні громадського порядку, зупиненні терористичної діяльності, ліквідації надзвичайних ситуацій тощо [2, 3, 4, 5].

Національна гвардія України – це багатофункціональне військове формування з правоохоронними функціями, яке виконує важливі завдання як у мирний, так і у воєнний час. Створена на базі внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ, вона має унікальне поєднання військових і правоохоронних функцій, що робить її ключовим елементом системи національної безпеки та оборони України. Основні напрямки діяльності Національної гвардії України охоплюють забезпечення громадського порядку, захист прав і свобод громадян, участь у боротьбі з тероризмом, охорону державних об'єктів, а також допомогу в ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру. У контексті збройної агресії проти України роль Національної гвардії України значно розширилася, включаючи участь у бойових діях та захист державного суверенітету.

Закон України «Про Національну гвардію України» визначає основи функціонування цієї структури, зокрема завдання, принципи діяльності та підпорядкування. НГУ активно взаємодіє з іншими структурами сектору безпеки та оборони, зокрема з Державною прикордонною службою України, Збройними Силами України та поліцією. Проте практика свідчить про існування певних проблем координації між цими формуваннями. Зокрема, нормативно-правова база містить низку недоліків, що ускладнюють чітку взаємодію. Підзаконні акти, такі як інструкції, порядки та положення, інколи містять суперечливі або застарілі норми, що не завжди узгоджуються з відповідними вимогами законів, що створює правові колізії, які негативно впливають на ефективність управління та оперативність реагування в кризових ситуаціях.

За таких умов важливим є систематичний перегляд нормативно-правової бази та її адаптація до сучасних викликів, що передбачає розробку комплексного нормативно-правового акту, який би врегулював усі аспекти службово-бойової діяльності військового формування з правоохоронними функціями. Прийняття відповідного нормативно-правового документу, наприклад, у формі Закону України «Про службово-бойову діяльність у сфері національної безпеки і оборони», дозволило б усунути існуючі прогалини та суперечності в законодавстві і створити єдину координаційну базу для дій усіх відповідних структур. Важливим аспектом підвищення ефективності Національної гвардії України є розвиток системи управління. Надійність, оперативність та гнучкість управлінських процесів забезпечують здатність ефективно виконувати службово-бойові завдання. Оптимізація управління передбачає впровадження сучасних методів планування, підвищення рівня підготовки командного складу та використання інформаційних технологій для моніторингу й координації дій. Важливим завданням також є вдосконалення процедур прийняття рішень у кризових ситуаціях та підвищення рівня взаємодії між підрозділами НГУ та іншими структурами безпеки.

У комплексі ці заходи дозволять підвищити готовність Національної гвардії України до виконання широкого спектру завдань як у мирний час, так і під час збройних конфліктів. У цьому контексті особливо значущим видається впровадження у систему управління органів і підрозділів Національної гвардії України та Державної прикордонної служби сучасних інформаційно-комунікаційних техноло-

гій, автоматизованих систем підтримки прийняття рішень, геоінформаційних платформ, що дасть змогу підвищити обґрунтованість і якість управлінських рішень, скоротити час на їх підготовку і доведення до виконавців, забезпечити безперервність управління в динамічній обстановці.

Надзвичайно важливу роль у системі організаційного забезпечення службово-бойової діяльності відіграє належно налагоджена взаємодія між різними суб'єктами її здійснення. Специфіка завдань, що виконуються Національною гвардією України та Державною прикордонною службою України, нерідко вимагає тісної співпраці з Міністерством внутрішніх справ України, Збройними Силами України, Службою безпеки України, правоохоронними органами, органами державної влади та місцевого самоврядування, громадськістю. Ефективність такої взаємодії безпосередньо залежить від чіткості й узгодженості дій усіх учасників, розуміння спільних цілей і завдань, готовності до компромісів заради їх досягнення.

Вагоме значення для забезпечення ефективності службово-бойової діяльності має і вдосконалення власне тактичного компонента, тобто способів, прийомів і методів практичного виконання завдань. Сучасні загрози національній безпеці, поява якісно нових викликів і небезпек, насамперед – розв'язана рф широкомасштабна збройна агресія проти України, об'єктивно зумовлюють потребу кардинального перегляду застарілих підходів до організації службово-бойового застосування сил і засобів Національної гвардії України та Державної прикордонної служби.

Пріоритетними напрямками розвитку тактики службово-бойової діяльності цих формувань наразі є забезпечення боєздатності й постійної бойової готовності органів управління і підрозділів до виконання завдань за призначенням, підвищення спроможностей розвідки, вдосконалення системи бойового управління, зв'язку, інформаційного забезпечення, впровадження сучасних систем захисту особового складу та об'єктів, розширення можливостей маневрування силами і засобами, налагодження дієвої взаємодії з іншими складовими сектору безпеки і оборони держави. Безперечно, в умовах відсічі російській агресії на перший план виходять завдання щодо участі Національної гвардії України та Державної прикордонної служби у бойових діях із захисту суверенітету і територіальної цілісності держави, що вимагає опанування особовим складом нових способів ведення бойових дій в обороні і наступі, вміння застосування всього спектру наявного озброєння і військової техніки, оволодіння методами протидії диверсійно-розвідувальним групам противника, ефективного інженерного обладнання позицій тощо.

Водночас не можна забувати, що навіть в умовах особливого періоду на Національну гвардію України та Державну прикордонну службу продовжують покладатися і правоохоронні функції щодо забезпечення громадської безпеки, охорони громадського порядку, захисту та охорони державного кордону, припинення незаконного обігу зброї та наркотичних речовин, протидії організованій злочинності тощо. Відтак потребує подальшого розвитку тактика виконання зазначених завдань з урахуванням особливостей обстановки воєнного часу. Ключову роль у вдосконаленні тактичної складової службово-бойової діяльності безумовно відіграє належна професійна підготовка особового складу Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України. Саме формування у військовослужбовців необхідних знань, умінь і навичок, їх практичне відпрацювання в різних умовах обстановки є запорукою успішного виконання ними поставлених службово-бойових завдань [1].

Невід'ємною частиною цього процесу має стати також розвиток морально-психологічних якостей особового складу, його патріотичне виховання, формування стійкої

мотивації до сумлінного виконання військового обов'язку, готовності до самопожертви в ім'я захисту Батьківщини, лише всебічно підготовлений, свідомий, відданий своїй справі військовослужбовець здатний демонструвати зразки мужності, стійкості і відваги при виконанні завдань службово-бойової діяльності [5, с. 264].

Важливо наголосити, що розвиток і вдосконалення службово-бойової діяльності Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України мають спиратись на міцне підґрунтя, що актуалізує завдання активізації фундаментальних і прикладних досліджень з проблематики службово-бойової діяльності, розроблення її концептуальних засад, обґрунтування перспективних напрямів і шляхів розвитку. Вагомий внесок у вирішення цього завдання мають зробити профільні науково-дослідні установи, вищі військові навчальні заклади, ад'юнктура. Одним із можливих практичних результатів такої науково-дослідної роботи могло б стати, наприклад, розроблення Доктрини службово-бойової діяльності Національної гвардії України та Державної прикордонної служби – документа, який би закріпив систему поглядів на її сутність, зміст, форми і способи здійснення, визначив єдині концептуальні підходи до планування і виконання завдань у сфері національної безпеки і оборони [2].

Підсумовуючи, слід зазначити, що вдосконалення організаційно-правових засад та тактики службово-бойової діяльності Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України є актуальним і пріоритетним напрямком підвищення ефективності їх функціонування. Системна і комплексна робота щодо оптимізації законодавчого регулювання, розвитку організаційного механізму, запровадження новітніх тактичних прийомів і методів є запорукою успішного виконання цими військовими формуваннями завдань щодо забезпечення національної безпеки, оборони, захисту конституційного ладу, територіальної цілісності, громадської безпеки і правопорядку в Україні [3].

Перспективи подальших досліджень за цією проблематикою убачаються в поглибленому вивченні конкретних проблемних питань нормативно-правового регулювання організації і здійснення службово-бойової діяльності Національної гвардії України та Державної прикордонної служби, розробленні практичних рекомендацій щодо оптимізації структурно-функціональної побудови системи управління, обґрунтуванні інноваційних підходів до підготовки і застосування сил та засобів, узагальненні позитивного досвіду та опрацюванні науково обґрунтованої концепції розвитку службово-бойової діяльності цих формувань на найближчу і віддалену перспективу.

Особливої уваги при цьому заслуговує дослідження організаційно-правових і тактичних аспектів службово-бойової діяльності Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України в умовах дії правового режиму воєнного стану, їх участі в обороні держави й відсічі збройній агресії, саме цей напрям діяльності наразі є ключовим з точки зору забезпечення суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності України [6, с. 111].

Важливо зосередити увагу на вдосконаленні діяльності Національної гвардії України у виконанні правоохоронних функцій, таких як підтримання публічної безпеки, протидія злочинності та охорона громадського порядку. Збалансоване поєднання військових і правоохоронних компонентів у службово-бойовій діяльності Національної гвардії України є критичним для забезпечення стабільності та контролю ситуації в державі, особливо в умовах збройної агресії. Розв'язання цих завдань потребує об'єднання зусиль фахівців із різних галузей права – адміністративного, кримінального, військового – та управлінської науки. Застосування міждисциплінарного підходу з урахуванням юридичних, управлінських і тактичних аспектів проблематики дозволить отримати наукові результати, що слугуватимуть надійною

основою для розвитку діяльності Національної гвардії України. Високий рівень боєготовності, професіоналізму, чітка організація та сучасні методи виконання завдань мають забезпечити ефективне реагування на загрози національним інтересам України та підтримання належного рівня безпеки в державі. Державна прикордонна служба України, хоча й не має правоохоронних функцій у класичному розумінні, виконує важливу роль у сфері охорони державного кордону та також потребує чіткої координації з іншими силовими структурами.

У цьому контексті подальші дослідження організаційно-правових засад та тактики службово-бойової діяльності Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України набувають відповідного значення в загальному контексті зміцнення української державності, забезпечення незалежності та суверенітету країни, її успішного поступу на шляху цивілізаційного розвитку. Розроблення і втілення в практику науково обґрунтованих моделей і рекомендацій щодо правового регулювання, організаційного проектування та управління, тактики застосування сил і засобів при виконанні службово-бойових завдань дасть змогу вивести функціонування Національної гвардії України та Державної прикордонної служби на якісно новий рівень, забезпечити їх відповідність кращим світовим стандартам і зразкам [2, с. 96].

У сучасних умовах особливу увагу слід приділити вдосконаленню службово-бойової діяльності військових формувань, зокрема Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України.

Оптимізація цієї діяльності вимагає значних інтелектуальних зусиль та тісної співпраці між науковцями, нормотворцями і управлінцями. Такі зусилля є абсолютно виправданими і необхідними, оскільки їх результати безпосередньо впливають на ключові аспекти забезпечення національної безпеки.

Належна організація та чітке регламентування службово-бойової діяльності цих формувань у правовому полі, разом із впровадженням сучасних тактичних моделей, створює всі умови для того, щоб вони стали надійним щитом для держави у забезпеченні її безпекових інтересів. Крім того, така діяльність відіграє критичну роль у гарантуванні дотримання прав і свобод людини та громадянина, а також у забезпеченні непорушності конституційного ладу. Отже, важливо продовжувати роботу над вдосконаленням правових механізмів, які регулюють діяльність цих органів, що є невід'ємною частиною зміцнення державних інститутів і забезпечення стабільності в Україні.

Реалізація окреслених перспективних напрямів і підходів щодо розвитку організаційно-правових засад і тактики службово-бойової діяльності Національної гвардії України та Державної прикордонної служби не лише сприятиме зміцненню їх інституційної спроможності й авторитету, а й стане важливим кроком на шляху утвердження України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. Таким чином, вдосконалення цих аспектів діяльності є критично важливим для забезпечення стабільності і розвитку суспільства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Забезпечення громадської безпеки підрозділами Національної гвардії України: організаційно-правовий аспект : монографія. Д. Ю. Толстоносос та ін. Київ, 2023. 174 с.
2. Кобзар О., Романов М. Організаційно-правові засади функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Право»*. 2021. № 1 (2). С. 96–101.
3. Про національну безпеку України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
4. Про Національну гвардію України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>
5. Про Державну прикордонну службу України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text>
6. Романов М. Ю. Організаційно-правові засади забезпечення функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України: дис. д-ра філос. : 081 «Право». Київ, 2022. 264 с.
7. Службово-бойова діяльність підрозділів Національної гвардії України: навч. посіб. / Р.С. Троцький, О.В. Коба, О.В. Ткаченко, В.Г. Дудурич, О.І. Курило – К.: Київ. інст. НГ України, 2022. 217 с.
8. Троцький, Р., Коба, О. і Курило, О. «Організаційно-правові засади службово-бойової діяльності Національної Гвардії України», *Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України*, (2), 2024, С. 40–44. doi: 10.59226/2786-6920.2.2023.40-44.